

Ptačí budky

Někteří ptáci potřebují k hnízdění dutiny. Těch ubývá nejen v přírodě, ale i v zahradách, kde bývají staré vykotlané ovocné stromy nahrazovány novou výsadbou. Chybějící dutiny nahradíme hnízdními budkami.

Zásady výroby:

- Budka může být prkenná nebo klátová (do vykotlaného kmene provrtáme vletový otvor, vsadíme dno a připevníme střechu). Můžeme použít i desky z recyklovaného plastu (využijeme druhotné suroviny a získáme prakticky neznížitelnou budku).
- Dno vsazujeme zásadně dovnitř, mezi boční stěny. Jinak pod něj zatéká voda.
- Vnitřní stěny nesmí být hladké, aby ptáci mohli vylézt ven. Hladký materiál (hoblovaná prkna a hlavně plastové desky) je třeba zdrsnit např. elektrickou vrtačkou.
- Zvenku musí být budka hladká, bez výstupků nebo bidýlek – ptáci je nepotřebují a kuně nebo kočky usnadní dostat se dovnitř.
- Budka musí být otvíratelná, aby šla vyčistit.
- Vlhkost z budky musí volně odcházet. U plastových budek je nezbytné vyvrtat několik otvorů do dna.

Dva základní typy budek jsou: uzavřená s vletovým otvorem (sýkorník) polobudka – část přední stěny chybí (rehkovník).

Velikost budky je dána velikostí druhu, pro který budku vyvěšujeme:

	dno (cm)	vletový otvor d (cm)	výška vletu nade dnem (cm)
sýkory, lejsek bělokrký, vrabci	12×12	3,2–3,5	20
špaček	16×16	4,5	25
pušтік	25×25	11	30

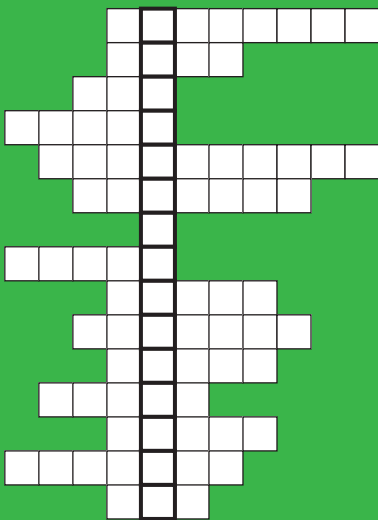
Polobudky se dělají v základním rozměru dna 12×12 cm (rehek, červenka) a 30×30 cm (poštołka), z přední stěny pouze spodní třetina. Všechny rozměry jsou minimální, kromě vletového otvoru je možné je zvětšit, ale ne zmenšit.

Zásady vyvěšování a údržby

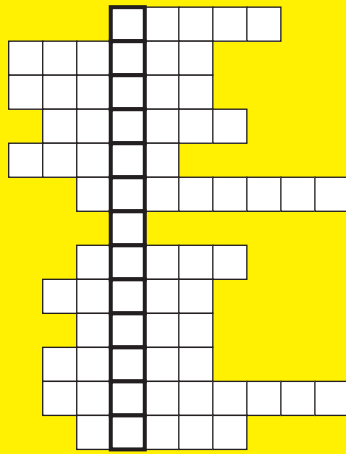
Budku můžeme zavěsit na lištu nebo pomocí drátu. Nejlepší je, když se budka příliš nehoupe. Menší budky vyvěšujeme od 1 metru (nebo i níže), budky pro sovy a dravce co nejvýš. • Do budky nesmí zatékat – raději ji odkloníme od kmene víc než méně (ptákům nevadí, že je dutina nakřivo). • Vyvěšením péče o budku nekončí – je třeba ji každý rok na podzim vyčistit. Na jaře ptáky raději nerušíme. • Pozor, aby se prkno pod vletovým otvorem nerozštěplo – ptáci by se ve spáře mohli zachytit nohou a uhynout. • Pro pěnice a další druhy stavějící klasická hnízda vysazujeme husté keře (pámelník, dřín) nebo můžeme svázat několik větví, aby se keř zahustil (černý bez) – stačí i 1 m vysoko. Můžeme i vytvořit kapsu z chvojí přivázaného na kmen stromu.

POZOR! Všechny druhy ptáků jsou citlivé na vyrušování v době, kdy začínají hnízdit.

známé nakladatelství pro děti
krycí vrstva těla ptáků
náhrada přirozené stravy ptáků v zimě
zkratka Ornitologické stanice v Přerově
český etolog a ornitolog
pták – parazit

„poštovní“ pták
zpěvní ptáci
ptačí mládě bez peří (zdrobněle)
ústa ptáka
druh peří na křídlech
sídlo národní kroužkovací stanice v ČR
pták s vakem na zobáku
naše největší sova

plod růže
ptačí nemoc
hrabavý pták
nelétavý pták jižní polokoule
lékař stromů
povrch vejce

nechtěný návštěvník ptačích budek
nejtěžší létající pták u nás
zub na zobáku sokolovitých dravců
část třešně, pochoutka pro dlasky
ptakozpytec
kdo „přivolává smrt“

Pokud vás téma přírodních zahrad zajímá, obraťte se na naši ekoporadnu, navštivte některou z našich akcí.

Ornitologická stanice Muzea Komenského v Přerově, Bezručova 10, Přerov, tel: 581 219 910, ornis@prerovmuzeum.cz, www.ornis.cz facebook: ORNIS – Ornitologická stanice Přerov

Další informace také najdete například na stránkách České společnosti ornitologické www.birdlife.cz

Vydalo Muzeum Komenského v Přerově, p. o. 4. vydání, 2019.
Text: Zdeněk Vermouzek, Jana Syřčanská.
Foto: Evžen Tošenovský, Zdeněk Vermouzek, Jana Syřčanská.
Grafická úprava: Jiří Kaláček (www.kalacek.cz).

LETNÍ PTAČÍ ZAHRADY

Ornitologická stanice
Muzeum Komenského v Přerově

Pítka a koupátka

I ptáci stejně jako všechno živé potřebují vodu k přežití. Část vody **přijímají v potravě**, a pokud je její množství nedostatečné, slétají se k napajedlům.

V přírodě jsou pro ptáky **přirozenými zdroji** vody obyčejné kaluže, potoky, říčky, menší i větší vodní plochy. Aby tyto zdroje nebyly pro ptáky nepřístupné nebo nebezpečné, můžeme provést malé úpravy.

Místa, kde se pravidelně tvoří **kaluže vody**, vymažeme jílem, zpevníme pískem nebo vydláždíme kamením. Vodu **pravidelně doléváme**, a pokud se místo zanese a voda je znečištěná, můžeme prohlubeň lehce vymést i se špinavou vodou smetákem a dolít vodou čerstvou.

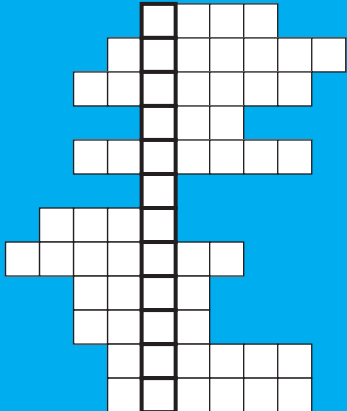
Kaluže i menší jezírka a rybníčky by měly mít alespoň zčásti **pozvolný břeh**. Ptáci bezpečně pijí a koupou se ve vodě **hluboké maximálně 10 cm**. U kolmých břehů můžeme ptákům ulehčit přístup k vodě větvemi vloženými do vody a šikmo opřenými o břeh.

U potůčků s kolísavým stavem vody postačí **malá hrázka** k tomu, aby v době sucha zadržela více vody na jednom místě.

Na větších vodních plochách můžeme vybudovat **plovoucí mola nebo rámy**, pokud je voda tekoucí, zakotvíme je do břehu.

Pokud v blízkosti není žádný přirozený zdroj vody, anebo chceme ptáky záměrně přilákat někam, kde je můžeme pozorovat, vyrobíme **napajedla umělá**.

Pítkem pro ptáky může být **jakákoliv mělká nádoba s vodou**. K tomuto účelu výborně poslouží například staré kádě, mísy, ale i kameninová napajedla určená pro chov domácích zvířat.

co nosí čáp

zimní ptačí restaurace

značka na noze ptáka

zoologická zahrada

šedá vrána

potrava vlaštovky

pták třasořítko

hlasový projev pěvců

noční dravec

ptačí příbytek

nejčastější návštěvník krmítek

Pokud má nádoba hloubku větší než 10 cm, nasypeme do ní šterk nebo písek. Vložíme větší **kámen vyčnívající nad hladinu**, na který mohou ptáci usednout. Nádobu můžeme zapustit do země nebo umístit kamkoliv, kde ptáky přiláká.

V zahradě najdete i místa, která se dají vhodně upravit – může to být například vydlabaný starý pařez nebo kmen, větší kámen zadržující vodu svým tvarem. Rozhlédněte se kolem a hledejte!

Pokud si v zahradě chceme vybudovat potůček, fontánu, rybníček nebo třeba koupací jezírko, nesmíme zapomenout na **místo s menší hloubkou**.

Na co dáme pozor!

U napajedel můžeme pozorovat nejen to, jak ptáci **pijí**, ale i jejich počínání při **koupání**. Ptáci se koupou velice rádi! • Pítko umístěte na místo, kde v zimě stává krmítko, vodou je plňte **od poloviny dubna do prvních mrazů**. • Keře a stromy by měly být v bezpečné vzdálenosti od pítka, aby neposkytovaly úkryt predátorům.

Sudy s dešťovou vodou nejlépe zakryjte, aby se v nich ptáci neutopili! V posledních suchých letech ale může být sud jediným zdrojem vody v okolí, proto nejen ptákům, ale třeba i včelám a dalšímu hmyzu zajistíte bezpečný přístup k vodě v sudu tak, že do něj vložíte velkou rozvětvenou větev trčící nad hladinu. Na hladinu umístěte plovoucí dřevěný ostrůvek.

Rostliny

Rostliny splňují v zahradě **estetickou funkci**, jsou ale také důležitým a přirozeným **zdrojem potravy a úkrytem** pro ptáky, hmyz a další zvířata.

Nejen v zahradách, ale i na balkonech, terasách, malých dvorcích nebo předzahrádkách je možné vytvořit ptačí zahradu. **Podle velikosti plochy volíme počet a druh použitých rostlin**.

Přirozené, původní druhy rostlin jsou výborným zdrojem potravy, zahradnické odrůdy však mohou svými květy nebo plody přilákat velké množství hmyzu, kterým se ptáci živí. Proto celkový vzhled zahrady není přísně vázán na **přírodní styl**, **doporučujeme** jej však z důvodu zachování přirozenosti a stability. I přírodní zahrady se neobejdou bez péče, jsou však šetrné k přírodě např. **vyločením chemických postřiků všeho druhu**.

Keře a stromy jsou důležitým místem zejména pro hnízdění, při jejich výběru a umístění musíme počítat s jejich velikostí a dlouhověkostí. Listnaté i jehličnaté, opadavé i stálezelené, ovocné i okrasné dřeviny – rozmanité rostliny vytvoří v zahradě **celoroční užitek** pro různé druhy ptáků, neboť každý druh má jiné nároky a potřeby. Pomocí **letniček a trvalek** dodáme zahradě krásu barev a tvarů, přilákáme včely a jiný hmyz. Zejména **trávy** jsou zdrojem potravy pro semenožravé ptáky.

Naše tipy k údržbě zahrad:

- Nekácejte staré stromy, nechte je obrůst popínavou rostlinou, např. břečťanem.
- Jen v nekosené trávě dozrají semena – sekejte trávu postupně, nestříhejte hned po odkvětu rostliny v záhonech.
- Na jaře svažte pár větví v řídkých keřích v jednom místě, asi 1–2 m nad zemí, vznikne tak podložka pro stavbu hnízda (na podzim větve zase uvolněte).
- Vhodným řezem podpořte větvení keřů.
- Místo kovových a dřevěných plotů vysazujte ploty živé.
- Nechejte v zahradě místo pro kousek „divočiny“, nechte v ní odkvést bodláky. Ještěrkám pořídte hromádku kamenů, hmyzu k ní přidejte pár suchých větví.
- Pařezy nevykopávejte, vydlabejte je a vyrobte z nich pítka.

Vybrané doporučené rostliny do ptačí zahrady

Český název	Latinský název	Velikost	Poznámka
muchovník hladký	<i>Amelanchier lamarckii</i>	K 4–6 m	nenáročný, výrazný bílý květ a až černý plod
temnoplodec černoplodý	<i>Aronia melanocarpa</i>	K 1–2 m	nenáročný, jedlé plody
dříšťál Thunbergův	<i>Berberis thunbergii</i>	K 1,5–3 m	odnožuje, mrazuvzdorný, dá se tvarovat
zimostráz obecný	<i>Buxus sempervirens</i>	K 1,5–4 m	tvarování, živé ploty, stálezelený
habr obecný	<i>Carpinus betulus</i>	S, 10–20 m	nenáročný, živé ploty
svida dřín	<i>Cornus mas</i>	K, 4–7 m	nenáročný
líška obecná	<i>Corylus avellana</i>	K, 5–6 m	
skalník Dammerův	<i>Cotoneaster dammeri</i>	K poléhavý	půdní kryt, mobilní zeleň
hloh jednoblizný	<i>Crataegus monogyna</i>	K–S, 3–6 m	
břečťan obecný	<i>Hedera helix</i>	poléhavý	živné půdy, pne se do výšky 20 m a více
cesmína obecná	<i>Ilex aquifolium</i>	K, 5 m	pomalejší růst, stálezelená, jedovaté plody!
ptačí zob obecný	<i>Ligustrum vulgare</i>	K, 3–4 m	tvarování, živé ploty, opadavý
jabloň	<i>Malus</i>	S	doporučujeme krajové odrůdy
moruše	<i>Morus</i>	S	lehké, vápenaté půdy, jedlé bílé nebo černé plody
přisavník pětiprstý	<i>Parthenocissus quinquefolia</i>	líána	nenáročná, teplomilná, opadavá popínavka
střemcha evropská	<i>Prunus padus</i>	K–S, 4–10 m	vonné bílé květy, jedlé plody
trnka	<i>Prunus spinosa</i>	K–S, 1–5 m	nenáročná
hlohyně šarlatová	<i>Pyracantha coccinea</i>	K, 2–3,5 m	oranžově červené plody vydrží do zimy na keři
hrušeň	<i>Pyrus</i>		doporučujeme krajové odrůdy
růže šípková	<i>Rosa canina</i>	K, 2–3 m	
bez černý	<i>Sambucus nigra</i>	K, 2–4 m	
jeřáb obecný	<i>Sorbus aucuparia</i>	S, 6–10 m	výrazné červené plody
pámelník	<i>Symphoricarpos</i>	K, do 2 m	nenáročný
tis červený	<i>Taxus baccata</i>	K–S, 4–10 m	neopadavý jehličnan, roste pomalu, tvarování, jedovatý!

K – keř, S – strom